

AANBEVELINGEN ONTTHEEMDEN UIT OEKRAÏNE

STATUUT EN INCLUSIE NA MAART 2025

Context

We naderen het einde van drie jaar tijdelijke bescherming. Overeenkomstig artikel 4 van de richtlijn tijdelijke bescherming¹, is verlenging van dit statuut na maart 2025 geen evidentie. In dit kader dient er tijdig en snel te worden geschakeld om tot een concreet antwoord te komen op de vraag “Wat na tijdelijke bescherming?”.

Het beslissingsproces neemt tijd in beslag en de nadelige gevolgen van dit voorlopig gebrek aan een duidelijk perspectief, nemen toe naarmate deze wordt uitgesteld. Dit geldt voor de ontheemden uit Oekraïne zelf maar ook voor alle andere betrokken actoren zowel op lokaal, regionaal, federaal, als Europees niveau. Nog elke dag krijgen een vijftigtal mensen tijdelijke bescherming.² Terwijl opvang en dienstverlening dreigt te worden afgebouwd, blijft de realiteit dat blijvende solidariteit en noodoplossingen broodnodig blijven. Een statuut dat haar wortels enkel kent in een conflict waarvan het verloop onvoorspelbaar is, zal integratie- en inclusieprocessen onnodig blijven afremmen. Ongeacht het verdere verloop van het conflict is een verblijfsstatuut een instrument van leven, overleven en zorgen voor wie niet kan of kon vluchten. Men moet durven streven naar een duurzaam statuut in combinatie met een duurzaam integratiebeleid.

Het belang van een duidelijke oplossing dringt zich des te meer op aangezien het uitblijven hiervan kan leiden tot *ad hoc* scenario's die het doel van de tijdelijke beschermingsrichtlijn ondergraven; namelijk vermijden dat het asielsysteem van de lidstaten overbelast wordt. Naast het risico van een overbelasting van beslissingsorganen en administratieve diensten zal het uitblijven van een beslissing op Europees niveau onherroepelijk leiden tot een versnippering van beleid tussen de verschillende lidstaten. Dit heeft als gevolg onzekerheid, secundaire bewegingen, en de daarmee gepaarde wedloop om niet “het meest aantrekkelijke” aankomstland te worden.

Met deze nota wil het middenveld aanbevelingen formuleren die zich focussen op twee onderling gerelateerde domeinen die van groot belang zijn in het kader van een toekomstige oplossing; namelijk het statuut en de inclusie van ontheemden uit Oekraïne.

Aanbevelingen

Aanbevelingen met betrekking tot het statuut tijdelijke bescherming en het mogelijke verblijfskader na maart 2025

Op Europees niveau:

1. Uniformiteit - Creëer een zo uniform mogelijk beleid op EU-niveau. Een versnippering hiervan zal secundaire bewegingen in de hand werken, alsook de lidstaten motiveren om niet “het meest aantrekkelijke” aankomstland te worden. Afstemming tussen de lidstaten over een oplossing dient verder te gaan dan beslissingen over het verblijfsstatuut, maar dient ook de voorwaarden, rechten, en verplichtingen te stroomlijnen.

¹ Richtlijn 2001/55/EG van de Raad van 20 juli 2001 betreffende minimumnormen voor het verlenen van tijdelijke bescherming

² DVZ, tijdelijke bescherming – maandelijks statistieken, maart 2024

Op federaal niveau:

2. Statuut - Aanhoudende tijdelijkheid in geval van verlenging van het statuut, dient gepaard te gaan met de garantie op onbeperkt verblijf. Zorg voor een verlenging van de tijdelijke bescherming met twee jaar voor zolang de situatie niet duurzaam is verbeterd. Na vijf jaar tijdelijke bescherming vragen we de omzetting naar een verblijfsrecht van onbeperkte duur. Voor zij die op een later moment tijdelijke bescherming kregen, dient tijdelijke bescherming eveneens automatisch verlengd te worden voor telkens twee jaar, zodanig dat ook zij na vijf jaar wettig verblijf in aanmerking komen voor een verblijfsrecht van onbeperkte duur.
3. Mobiliteit - Verzeker de flexibiliteit op vlak van mobiliteit tussen Oekraïne en de lidstaat waar men tijdelijke bescherming geniet. De realiteit is dat veel Oekraïners tijdelijk teruggaan naar hun thuisland.³ Een toekomstig statuut dient deze flexibiliteit blijvend te verzekeren met oog op heropbouw.
4. Gelijke behandeling - Vermijd dubbele standaarden. Een toekomstige oplossing dient de termijnen en voorwaarden van de huidige verblijfskaders te respecteren. Daar waar regelgeving wordt versoepeld, dienen deze versoepelingen ook te worden uitgebreid naar andere derdelanders. Men dient waakzaam te zijn om maatregelen die de *facto* bijdragen aan ongelijke behandeling, te verankeren in beleid of wetgeving.
5. Communicatie - Alle bovenstaande aanbevelingen dienen gepaard te gaan met een tijdige en heldere communicatie, alsook met de nodige maatregelen op administratief niveau om de overgang na maart 2025 te faciliteren. Een tijdelijke verlengingsmaatregel mag in geen geval afbreuk doen aan de urgentie om te reflecteren over de overgang naar een duurzaam statuut.
6. Administratieve en logistieke capaciteit - Hou rekening met de administratieve, sociale en logistieke capaciteiten van de beslissingsorganen (migratiediensten belast met het toekennen van verblijfsstatuten) en lokale besturen van de lidstaten.
7. Inclusie - Een toekomstoplossing dient inclusief te zijn en helderheid te bieden aan kwetsbare groepen en personen met een complexe verblijfssituatie:
 - Roma
 - Niet-begeleide minderjarigen
 - Personen met medische indicaties
 - Derdelanders met een afgeleid statuut
 - Personen uit Oekraïne al aanwezig in België voor 24 februari 2022

Vooraf voor de laatste groep is het huidige verblijf precair, aangezien zij niet in aanmerking komen voor tijdelijke bescherming, en hun verzoek tot internationale bescherming in België momenteel niet wordt behandeld. Ook zij hebben zekerheid en perspectieven nodig.

Een inclusief statuut betekent dat men rekening dient te houden met het feit dat men in *essentie ontheemd is*. Verblijfskaders waaraan voorwaarden worden gekoppeld qua

³ [IOM](#) gaf aan dat in de periode van 24 februari 2022 tot 10 januari 2023 maar liefst 17 miljoen personen de grens overgestoken naar buurlanden en er nog 9 miljoen grensovergangen naar Oekraïne vanuit buurlanden waren

tewerkstelling, opleiding, ... dienen altijd samen te gaan met een vangnet voor zover men niet op veilige en duurzame wijze terug kan naar Oekraïne.

Aanbevelingen met betrekking tot het bevorderen van inclusie en integratie van ontheemden uit Oekraïne

Op federaal niveau:

8. Registratie - Voorzie voldoende capaciteit in het registratiecentrum voor tijdelijk ontheemden, zodat aanvragen behandeld kunnen worden zonder wachttijden.
9. Registratie - Garandeer inschrijving in de bevolkingsregisters, het verkrijgen van verblijfsdocumenten en toegang tot een OCMW/CPAS.
10. Opvang - Zorg voor een duidelijk regelgevend kader voor de opvang van ontheemden uit Oekraïne, waarbij de verantwoordelijkheden van de betrokken actoren (federaal, gewestelijk en lokaal) duidelijk zijn zodat niemand tussen de mazen van het net valt. Informeer ontheemden uit Oekraïne hierbij duidelijk over de situatie en werking van het registratiecentrum en het opvangsysteem, zodanig dat zij niet onvoorbereid terechtkomen in een situatie van dakloosheid.
11. Samenwerking - Garandeer een vlotte doorstroom van informatie tussen de verschillende actoren die betrokken zijn bij de registratie, noodopvang en opvang van ontheemden uit Oekraïne (onder meer DVZ, Fedasil, het Brussels Gewest en de andere Gewesten) zodat alle betrokkenen steeds op de hoogte zijn van de noden op het terrein.

Op regionaal niveau:

12. Financiering - Schep zo snel mogelijk zekerheid voor de lokale besturen wat de financiering van opvang, onderwijs en andere dienstverlening betreft.
13. Opvang - Maak van de melding tijdelijk wonen een structureel onderdeel van het woonbeleid ten aanzien van deze en andere nieuwkomers, ook in Brussel en Wallonië. Omkader de stedenbouwkundige melding met een begeleidingsdienst die toeziet op de duurzaamheid van het samenhuizen.
14. Onderwijs - Verleng de Oekraïne-decreten⁴ en de daarin genomen specifieke maatregelen zodanig dat er blijvende flexibiliteit is op vlak van afstandsonderwijs, en er blijvende voorzien wordt in financiële en psychosociale ondersteuning. Zo kunnen onderwijsinstellingen een veilige en ondersteunende omgeving behouden voor alle betrokkenen, met oog voor de specifieke situatie van ontheemden (uitzichtloosheid, extra werkdruk,..), inclusiviteit en culturele sensitiviteit.
15. Onderwijs - Voorzie proactief voldoende aanbod in het onderwijs op basis van de aankomstcijfers.
16. Onderwijs - Maak blijvend werk van voldoende aanbod van (gratis) taallessen voor zij die de landstaal willen leren.

⁴ Zoals beschreven in omzendbrief SO/2022/01

17. Arbeidsmarkt - Maak de arbeidsmarkt zo toegankelijk mogelijk. Onderzoek wat de voornaamste drempels zijn en focus niet op maatregelen die enkel op korte termijn voordelig zijn. Versterk daarbij ook de sociale inspectie om werkgevers die deze zwakkere doelgroep op de arbeidsmarkt misbruiken op te sporen en te bestraffen.
18. Samenwerking - Behoud de werking van de taskforce Oekraïne en breid deze uit naar alle nieuwkomers. Maak werk van een interministeriële conferentie tussen de kabinetten van Wonen, Gelijke kansen en Inburgering en Asiel en Migratie.

Op lokaal niveau:

19. Opvang - Zorg dat er bij toekenning van een beschermingsstatuut steeds voldoende capaciteit is in noodopvang of transitiehuisvesting in Brusselse, Vlaamse en Waalse steden. Het blijft noodzakelijk de nooddorpen in Vlaanderen, maar ook in andere gewesten overeind te houden en bij te bouwen. Voor Vlaanderen kunnen best alle centrumsteden beschikken over een nooddorp met een capaciteit in verhouding tot de totale bevolking. Gezien de hoge woningnood bij andere vluchtelingen, kunnen deze nooddorpen toegankelijk zijn voor de erkende vluchtelingen en ontheemden uit Oekraïne.
20. Opvang - Spoor actief en aanhoudend tijdelijke leegstand op en zet deze in als tijdelijke oplossing. Maak ook gebruik van kleinschalige modulaire wooneenheden op leegstaande kavels.
21. Opvang - Hou rekening met grote gezinnen en mensen met een beperking. Zij vinden hun weg moeilijk naar de private huurmarkt en zullen langer afhankelijk zijn van door de overheid gecreëerde huisvesting.
22. Opvang - Erken en financier burgerinitiatieven en organisaties die bijdragen aan de woonkansen van erkende vluchtelingen en ontheemden uit Oekraïne.
23. Sociale dienstverlening - Zet OCMW's/CPAS aan om niet te desinvesteren in beroepskrachten en voorzie voor ontheemden uit Oekraïne een toegankelijk en betaalbaar systeem van tolken.
24. Sociale dienstverlening - Investeer in elke centrumstad in een 'Gemeenschapscentrum voor ontheemden uit Oekraïne en erkende vluchtelingen' waar de betrokkenen zelf een platform kunnen uitbouwen voor maatschappelijke participatie en wisselwerking.

Bovenstaande aanbevelingen dragen bij aan een toekomstige oplossing die:

- (1) snelle en effectieve bescherming biedt aan ontheemden
- (2) integratie en inclusie faciliteert
- (3) zekerheid en flexibiliteit biedt.